PEDAGOGICAL SCIENCES

Anna Zhukova
National Military Academy named after Hetman Petro Sahaidachnyi, Lviv, Ukraine
ORCID iD: 0000-0002-7292-1605

STRUCTURE OF STATEHOOD CONSCIOUSNESS

Abstract. The paper substantiates the structure of statehood consciousness among future officers as an integrative personal quality. It identifies cognitive, value-motivational, emotional-volitional, and activity-behavioral components and outlines pedagogical approaches to their development in military education.

Keywords: statehood consciousness, structure of consciousness, state-building patriotism, national identity, future officers, military education

Анна Жукова
Національна військова академія імені гетьмана Петра Сагайдачного, Львів, Україна
ORCID iD: 0000-0002-7292-1605

СТРУКТУРА ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ СВІДОМОСТІ

Анотація. У тезах обґрунтовано структуру державницької свідомості майбутніх офіцерів як інтегративного особистісного утворення. Виокремлено когнітивний, ціннісно-мотиваційний, емоційно-вольовий і діяльнісно-поведінковий компоненти та окреслено педагогічні орієнтири їх розвитку у військовій освіті.

Ключові слова: державницька свідомість, структура свідомості, державотворчий патріотизм, національна ідентичність, майбутні офіцери, військова освіта.

Постановка проблеми. Повномасштабна збройна агресія росії проти України надала питанню формування державницької свідомості особливої гостроти. Йдеться не лише про патріотичні почуття, а про цілісне особистісне утворення, яке визначає, як людина розуміє призначення держави, що вона готова для неї зробити і як поводиться за умов тиску, невизначеності та інформаційних атак. Для військових закладів вищої освіти, що готують майбутніх офіцерів, чітке уявлення про структуру державницької свідомості є передумовою цілеспрямованого добору змісту, методів і критеріїв оцінювання результатів виховання [2].

Мета тез – обґрунтувати структуру державницької свідомості та окреслити її педагогічні імплікації для підготовки майбутніх офіцерів.

Виклад основного матеріалу. Під державницькою свідомістю розуміємо інтегративну якість особистості, що поєднує усвідомлення сутності, цінності та призначення держави, емоційно-ціннісне ставлення до неї й готовність діяти на її користь. Теоретичне підґрунтя для такого розуміння дають дослідження національної ідентичності та громадянськості. Б. Андерсон розглядає націю як уявлену політичну спільноту, що існує завдяки спільним смислам і відчуттю причетності [4]. Е. Сміт серед основ національної ідентичності називає спільні

міфи та історичну пам'ять, публічну культуру, правові права й обов'язки, а також зв'язок із територією [5]. В українській педагогіці особистісно орієнтований підхід І. Беха трактує виховання як інтеріоризацію цінностей, коли суспільні норми стають внутрішнім переконанням особистості [3].

Спираючись на ці положення, у структурі державницької свідомості доцільно виокремити чотири взаємопов'язані компоненти.

Когнітивний компонент охоплює знання з історії українського державотворення, основ Конституції [1], національної безпеки та міжнародного права, розуміння функцій держави й меж її влади, а також інформаційну культуру, тобто здатність критично оцінювати джерела та розпізнавати маніпуляції й дезінформацію.

Ціннісно-мотиваційний компонент містить державотворчий патріотизм, національну ідентичність, повагу до верховенства права, прийняття демократичних та європейських цінностей і відчуття держави як спільного проєкту, за який кожен несе свою частку відповідальності.

Емоційно-вольовий компонент виявляється в почутті гідності й солідарності, довірі до інституцій, відповідальності, психологічній стійкості та здатності долати труднощі заради спільної мети.

Діяльнісно-поведінковий компонент реалізується у громадянській активності, чесному виконанні службових обов'язків, дотриманні присяги й законності, готовності захищати державу та робити внесок у життя спільноти.

Ці компоненти не існують окремо: знання без ціннісного ставлення залишаються формальними, цінності без діяльнісного вираження – декларативними, а діяльність без усвідомленої мотивації – залежною від зовнішнього контролю. Крім того, державницька свідомість виявляється на трьох рівнях: індивідуальному (особисті переконання), груповому (культура військового колективу, взаємна довіра, спільні норми) та суспільному (ставлення до державних інституцій і національних наративів).

З огляду на це для військового закладу вищої освіти можна визначити кілька педагогічних орієнтирів. По-перше, необхідна інтеграція виховного потенціалу різних дисциплін – історії, права, гуманітарних і мовних курсів, – а не зведення завдання до окремих заходів. Зокрема, вивчення іноземної мови професійного спрямування відкриває курсантам доступ до досвіду союзників, допомагає усвідомити європейський вимір власної ідентичності та водночас упевнено представляти Україну в міжнародному середовищі. По-друге, значущим є освітнє середовище: бібліотека, музейні й меморіальні простори, зустрічі з ветеранами, наставництво, особистий приклад командирів і викладачів. По-третє, методи мають спонукати до рефлексії та дії: аналіз кейсів, дискусії щодо морально-етичних дилем, проєктна робота, волонтерські й громадські ініціативи. По-четверте, потрібна діагностика за кожним компонентом (анкетування, спостереження, оцінювання поведінкових проявів), яка дозволяє відстежувати динаміку, а не лише фіксувати декларовані погляди.

Висновки. Державницька свідомість майбутнього офіцера є багатокомпонентним утворенням, у якому когнітивний, ціннісно-мотиваційний, емоційно-вольовий і діяльнісно-поведінковий компоненти взаємодоповнюють один одного та проявляються на індивідуальному, груповому й суспільному рівнях. Врахування цієї структури дає змогу планувати виховну роботу системно, поєднуючи зміст навчання, освітнє середовище, методи та діагностику. Перспективою подальших досліджень є розроблення і валідизація критеріїв та інструментарію оцінювання рівня сформованості кожного компонента.

REFERENCES / СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про Стратегію національно-патріотичного виховання : Указ Президента України від 18.05.2019 № 286/2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019 (дата звернення: 03.10.2026).

3. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Київ : Либідь, 2003. Кн. 1 : Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади.

4. Anderson B. Imagined communities : reflections on the origin and spread of nationalism. Rev. ed. London : Verso, 2006. 240 p.

5. Smith A. D. National identity. London : Penguin Books, 1991. 226 p.